

CHƯƠNG II: XÃ HỘI CỔ ĐẠI

Bài 3:

CÁC QUỐC GIA CỔ ĐẠI PHƯƠNG ĐÔNG

1. Điều kiện tự nhiên và sự phát triển kinh tế

a. Điều kiện tự nhiên

- Thuận lợi: diện tích đồng bằng rộng, đất đai phù sa màu mỡ, mềm xốp. Lượng mưa đều đặn, phân bố theo mùa, khí hậu ẩm nóng.
- Khó khăn: thường xuyên bị lũ lụt, mất mùa.

b. Sự phát triển kinh tế

- Từ 3.500 đến 2.000 trước Công Nguyên, cư dân đã tập trung bên lưu vực các dòng sông lớn. Họ sử dụng công cụ lao động được chế tác từ: đồng thau, đá, gỗ,...
- Kinh tế chính là nông nghiệp, ngoài ra còn làm nghề thủ công (làm gốm, dệt vải), chăn nuôi gia súc và trao đổi sản phẩm giữa các vùng.
- Do nhu cầu trị thủy, cư dân ở đây đã sống liên kết với nhau trong các tổ chức công xã.

2. Sự hình thành các quốc gia cổ đại

a. Cơ sở hình thành nhà nước

- Do điều kiện tự nhiên thuận lợi, hoạt động sản xuất phát triển dẫn đến sự phân hóa giai cấp, trên cơ sở đó nhà nước ra đời.
- Do yêu cầu của công tác thủy lợi và hoạt động sản xuất nông nghiệp, người ta đã phải liên kết với nhau → Tạo điều kiện cho sự ra đời của nhà nước.

b. Sự hình thành các quốc gia đầu tiên

Từ thiên niên kỉ thứ IV đến thiên niên kỉ thứ III trước Công Nguyên, nhiều nhà nước cổ đại đã ra đời:

- Vương quốc cổ của người Sumer (Lưỡng hà): khoảng 3.500 trước Công Nguyên.
- Nhà nước Ai Cập cổ đại: khoảng 3.200 trước Công Nguyên.
- Các nhà nước Ấn Độ cổ đại: giữa thiên niên kỉ thứ III trước Công Nguyên.
- **Vương triều nhà Hạ (Trung Quốc):** khoảng 2.000 năm trước Công Nguyên.

Bản đồ Lưỡng Hà – Mesopotamia

Tranh khắc trên hầm mộ Te-bơ (Ai Cập)
thế kỉ XV trước công nguyên

3. Xã hội cổ đại phương Đông

Xã hội cổ đại phương Đông phân hóa thành ba tầng lớp chính:

- Quý tộc: Chiếm nhiều của cải và quyền thế, giữ các chức vụ quan trọng trong xã hội. Họ sống giàu sang bằng sự bóc lột, bóc lột do nhà nước cấp và do chức vụ mang lại.
- Nông dân công xã: Đông đảo nhất, là lực lượng chính trong sản xuất. Họ nhận ruộng đất của công xã, phải nộp thuế, làm không công cho quý tộc.
- Nô lệ: Tầng lớp thấp nhất trong xã hội. Họ đa phần có nguồn gốc từ tù binh bị bắt hoặc những người nông dân nghèo không trả được nợ. Họ phải làm những công việc nặng nhọc, hầu hạ cho quý tộc.

4. Chế độ chuyên chế cổ đại

a. Khái niệm

- Là chế độ nhà nước của xã hội có giai cấp đầu tiên ở phương Đông, trong đó Vua là người đứng đầu và có quyền lực tối cao.

b. Nguyên nhân

- Nhà nước hình thành từ liên minh bộ lạc do nhu cầu trị thủy và xây dựng các công trình thủy lợi. Nhà nước được lập ra để điều hành và quản lý xã hội nên bộ máy nhà nước mang tính chất quân chủ chuyên chế trung ương tập quyền.

Quách vàng tạc hình Pharaoh Ai Cập Tutankhamun

5. Văn hóa cổ đại phương Đông

a. Sự ra đời của Lịch pháp và Thiên văn học

- Nguyên nhân: ra đời sớm do nhu cầu của sản xuất nông nghiệp.
- Thành tựu: tính được chu kỳ thời gian theo năm, theo mùa (biết được một năm có 365 ngày, chia thành 12 tháng với hai mùa là mùa khô và mùa mưa). Họ cũng tính được mỗi ngày có 24 giờ. Lịch của phương Đông được gọi là nông lịch.
- Tác dụng: giúp hoạt động sản xuất nông nghiệp phát triển, mở rộng tầm hiểu biết của con người.

b. Chữ viết

- Ra đời vào khoảng thiên niên kỉ thứ IV trước Công Nguyên, do nhu cầu ghi chép và lưu trữ những gì đã xảy ra.
- Thành tựu:
 - + Chữ viết: chữ tượng hình → chữ tượng ý.
 - + Giấy viết: người Ai Cập viết trên vỏ cây Papyrus, người Trung Quốc khắc trên mai rùa, xương thú, thẻ tre, trúc,... Người Lưỡng Hà viết trên đất sét rồi nung khô.
 - + Ý nghĩa: đây là phát minh lớn, biểu hiện đầu tiên và cơ bản của xã hội loài người.

c. Toán học

- Thành tựu:
 - + Người Ai Cập giỏi về hình học, tính được số π bằng 3,16. Tính được diện tích hình tam giác, hình tròn,...
 - + Người Lưỡng Hà giỏi về số học.
 - + Người Ấn Độ phát minh ra chữ số mà ta dùng ngày nay, trong đó thành tựu quan trọng nhất là số 0.
- Ý nghĩa: Để lại nhiều bài học kinh nghiệm quý báu cho bước phát triển cao hơn trong những thời kì sau.

d. Kiến trúc

- Thành tựu:
 - + Ai Cập: Kim tự tháp.
 - + Lưỡng Hà: Thành Babylonia và vườn treo Babylonia.
 - + Trung Quốc: Vạn lý trường thành.
- Ý nghĩa: Chứng minh cho kì tích lao động bền bỉ, tài năng cùng với khối óc tài hoa của những cư dân cổ đại thời xa xưa.

Cổng thành I-sơ-ta thành Babilon Lưỡng Hà

Kim Tự Tháp Ai Cập

